

ПОСІБНИК З ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗВІТІВ ЩОДО ПРИЙНЯТИХ ПОЛОЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ ЗА ПРОЦЕДУРОЮ ЗВІТУВАННЯ ПРО ЇЇ ВИКОНАННЯ ЧАСТИНА 1

Данута Вишнівська-Казальс

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ПОСІБНИК

З ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗВІТІВ ЩОДО
ПРИЙНЯТИХ ПОЛОЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ ЗА ПРОЦЕДУРОЮ
ЗВІТУВАННЯ ПРО ЇЇ ВИКОНАННЯ

ЧАСТИНА 1

Данута Вишнівська-Казальс

*Погляди, висловлені в цій публікації,
належать авторці і необов'язково
відображають офіційну політику
Ради Європи.*

Ця публікація розроблена в межах діяльності
Проекту Ради Європи "Розвиток соціальних
прав людини як ключовий фактор стійкої
демократії в Україні".

Усі запити щодо відтворення чи перекладу
всього чи частини цього документа потрібно
скеровувати в Директорат зв'язку (F-67075
Strasbourg Cedex або на електронну
адресу publishing@coe.int). Усю іншу
кореспонденцію щодо цього документа
потрібно надсилати в Департамент
Європейської соціальної хартії Ради Європи –
Department of the European Social Charter, DGI,
Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex
або на електронну адресу social.charter@coe.int.

Обкладинка й оформлення:
ФОП Ніжинський С. Ф.

Фото: © Freepik

Переклад цього документа здійснено в
межах Проекту Ради Європи "Розвиток
соціальних прав людини як ключовий чинник
сталого демократії в Україні" і є виключною
відповідальністю перекладачів.

© Рада Європи, грудень 2020 року
Надруковано в Раді Європи

Зміст

ВСТУП	5
КОРОТКІ МІРКУВАННЯ ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ	6
ПРОЦЕДУРА ЗВІТУВАННЯ ТА СПРОЩЕНА ПРОЦЕДУРА ЗВІТУВАННЯ: ОГЛЯД	7
СКЛАДАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗВІТІВ	11
ЗВІТ, ЯКИЙ ПОТРІБНО ПОДАТИ У 2020 РОЦІ	16
ПРАКТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ	18
НЕЗАЛЕЖНІ (АЛЬТЕРНАТИВНІ) ЗВІТИ	20
ДОДАТОК І ЗАПИТАННЯ ДЕРЖАВАМ ЩОДО ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ 2 «ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ» ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ (ПЕРЕГЛЯНУТОЇ)	22
Стаття 3 – Усі працівники мають право на безпечні та здорові умови праці	23
Стаття 11 – Кожна людина має право користуватися будь-якими заходами, що дозволяють їй досягти найкращого стану здоров'я, який є можливим	26
Стаття 12 – Усі працівники та особи, які перебувають на їхньому утриманні, мають право на соціальне забезпечення	30
Стаття 13 – Кожна малозабезпечена людина має право на соціальну та медичну допомогу	31
Стаття 14 – Кожна людина має право користуватися послугами соціальних служб	33
Стаття 23 – Право осіб літнього віку на соціальний захист	34
Стаття 30 – Право на захист від бідності та соціального відчуження	35

Вступ

Держави стикаються з усе більшими вимогами щодо виконання численних зобов'язань за угодами, подання звітів міжнародним і регіональним правозахисним органам і контролю за виконанням рекомендацій чи рішень, ухвалених на їх підставі.

Цей посібник про звітування держав Європейському комітету з соціальних прав згідно з процедурою звітування про виконання Європейської соціальної хартії має на меті об'єднати основні елементи ефективного й результативного національного звітування, не пропонуючи єдине рішення.

Точність і чіткість інформації, що міститься в національному звіті, важлива для справедливого оцінювання ситуації в державі Європейським комітетом з соціальних прав, а відтак для висновків Комітету, чия мета – скеровувати державу на шляху до посилення захисту соціальних прав осіб, які мають право на користування ними.

Для Держав-сторін звітування й участь у процедурі моніторингу реалізації Європейської соціальної хартії передбачає унікальну можливість самооцінювання ситуації на місці, зокрема через збір та аналіз даних, а також перегляд чинного законодавства та практики.

Цей посібник присвячено виключно процедурі звітування щодо прийнятих положень Європейської соціальної хартії. Його основна мета – сприяти покращенню якості національних звітів, поданих на розгляд Європейського комітету з соціальних прав, з метою зменшити кількість висновків, що стверджують невідповідність, чи відкладених висновків через відсутність інформації, яку запитував Комітет.

Короткі міркування щодо Європейської соціальної хартії

Європейська соціальна хартія – це договір Ради Європи, що гарантує основні соціальні й економічні права, доповнюючи Європейську конвенцію з прав людини, яка здебільшого стосується громадянських і політичних прав. Обидва документи беруть початок від Загальної декларації прав людини ООН, ухваленої в 1948 році. Обидва інструменти можуть на пряму застосовуватися національними судами.

Сфера застосування Хартії дуже широка. Вона містить 31 статтю чи 98 пронумерованих пунктів, які охоплюють загальновизнані соціальні права людини, як-от право на житло, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і благополуччя. У кожній із цих сфер також є положення, що захищають окремі цільові групи – дітей, людей з інвалідністю, літніх людей і мігрантів. Користування захищеними правами має бути гарантовано без дискримінації.

Жодний інший документ європейського рівня не пропонує такого всеохопного та комплексного захисту основних соціальних прав, як Хартія, що також слугує довідковим джерелом для права Європейського Союзу в цій сфері. Тому Хартію розглядають як Соціальну конституцію Європи. Вона є важливим компонентом системи прав людини на континенті.

Хартію було ухвалено в 1961 році та переглянуто в 1996. Її ратифікували 43 із 47 держав-членів Ради Європи, серед яких 34 зобов'язалися дотримуватися переглянутої Хартії, а 9 ще досі зобов'язані версією Хартії від 1961 року.

Хартія передбачає механізми нагляду, щоб гарантувати дотримання її положень Державами-сторонами: система звітування та процедура подання колективних скарг. Останню, яка набула чинності в 1998 році, наразі ратифікували 15 країн (Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Фінляндія, Франція, Греція, Ірландія, Італія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія та Швеція).

Процедура звітування та спрощена процедура звітування: огляд

Законодавча база

Систему звітування описано в розділі IV Хартії від 1961 року (статті 21–29 Хартії від 1961 року), зміненої Протоколом про внесення поправок від 1991 року (Туринський протокол) (ETS №142), що суттєво покращує механізм моніторингу за дотриманням Хартії.

Цей Протокол підтверджує роль Комітету міністрів і Парламентської асамблеї Ради Європи в процедурі оцінки імплементації Європейської соціальної хартії. У ньому роз'яснено відповідні функції двох основних наглядових органів, зокрема Європейського комітету з соціальних прав (обмеженого органа, що складається з незалежних осіб, який ухвалює рішення щодо того, чи ситуації у відповідних країнах відповідають положенням Хартії в законодавстві та на практиці) і Урядового комітету Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення (органу, що складається з представників Сторін і готує роботу Комітету міністрів); він також посилює участь соціальних партнерів і неурядових організацій.

3 травня 2006 року Комітет міністрів Ради Європи змінив статтю 21 Хартії від 1961 року щодо звітів про прийняті положення, затвердивши нову систему представлення звітів згідно з Європейською соціальною хартією (див.: CM(2006)53), яка з того часу звучить так:

■ 1. Держави повинні щорічно подавати звіт про частину положень Хартії (Хартії 1961 року чи переглянутої Хартії 1996 року), які поділено на чотири тематичні групи. Чотири групи положень такі:

Група 1 Працевлаштування, навчання та рівні можливості ► Стаття 1 ► Стаття 9 ► Стаття 10 ► Стаття 15 ► Стаття 18 ► Стаття 20 ► Стаття 24 ► Стаття 25	Група 2 Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист ► Стаття 3 ► Стаття 11 ► Стаття 12 ► Стаття 13 ► Стаття 14 ► Стаття 23 ► Стаття 30	Група 3 Трудові права ► Стаття 2 ► Стаття 4 ► Стаття 5 ► Стаття 6 ► Стаття 21 ► Стаття 22 ► Стаття 26 ► Стаття 28 ► Стаття 29	Група 4 Діти, сім'ї, мігранти ► Стаття 7 ► Стаття 8 ► Стаття 16 ► Стаття 17 ► Стаття 19 ► Стаття 27 ► Стаття 31
--	---	--	--

Тому про кожне положення Хартії звітують раз на чотири роки.

■ 2. Звіти подають 31 жовтня кожного року.

Європейський комітет з соціальних прав ухвалює свої висновки до кінця наступного року.

Система набула чинності з 2007 року.

Впровадження

Процедура звітування складається з трьох етапів.

Під час першого етапу, Європейський комітет з соціальних прав вивчає звіти, подані Державами-сторонами протягом попереднього року. Після такого вивчення він ухвалює висновок щодо того, чи національні ситуації відповідають вимогам Хартії.

У висновках Комітету, представлених державою та для кожної держави, за статтями та пунктами визначається:

- ситуація відповідає Хартії;
- ситуація не відповідає Хартії на підставі того, що... (далі перелічуються причини). Ситуація не відповідає Хартії, якщо відповідне законодавство не відповідає вимогам Хартії чи законодавство застосовується неправильно або неповністю;
- відтермінування висновку через те, що надана інформація недоречна, недостатньо чітка та/або вичерпна чи неповна. Комітет відкладає ухвалення свого висновку до моменту розгляду наступного звіту про відповідне положення. Так може відбуватися лише один раз;
- ситуація не відповідає Хартії через те, що досі немає відповідей на запитання, поставлені державі в попередньому циклі (інакше висновок може бути відкладено на період у 8 чи навіть 12 років, що очевидно задовго для ефективності системи).

Висновки, які Європейський комітет з соціальних прав ухвалює в межах системи звітування, публікуються щороку.

Висновки можна переглянути в Базі даних Європейської соціальної хартії HUDOC: <https://hudoc.esc.coe.int/>.

Коли Європейський комітет з соціальних прав ухвалює висновок, що ситуація не відповідає Хартії, відповідна Держава має вжити заходів для приведення ситуації у відповідність.

На другому етапі, державу, щодо якої було ухвалено висновок про невідповідність, запрошують представити іншим Державам-сторонам, зокрема Урядовому комітету Європейської соціальної хартії та Європейському кодексу соціального забезпечення («Урядовий комітет»), інформацію про заходи, яких вона планує вжити для виправлення ситуації.

Коли невідповідність виявляють уперше, цю інформацію надають у письмовій формі та в принципі не обговорюють в Урядовому комітеті. Якщо Європейський комітет з соціальних прав повторює свій висновок щодо невідповідності, Урядовий комітет проводить обговорення після надання відповідною державою інформації про вжиті

або заплановані заходи для виправлення цієї ситуації. Тому така інформація повинна включати всі відомості про питання, поставлені Європейським комітетом з соціальних прав.

У роботі Урядовому комітету допомагають європейські організації роботодавців і профспілки.

Зазвичай до участі в роботі Урядового комітету запрошують три організації:

- дві організації роботодавців: Міжнародна організація роботодавців і Business Europe;
- одна організація працівників: Європейська конфедерація профспілок.

Урядовий комітет готує звіт Комітету міністрів Ради Європи, у якому зазначає ситуації, щодо яких, на його думку, державам потрібно надати рекомендації у світлі вибраних Висновків Європейського комітету з соціальних прав і пояснень Держав-сторін, а також з особливим урахуванням національних обставин і соціально-економічної політики.

На третьому етапі, Комітет міністрів на основі звіту Урядового комітету ухвалює резолюцію, яка закриває цикл моніторингу й може містити індивідуальні рекомендації відповідним державам, скеровуючи їх виправити ситуації невідповідності.

Наразі на практиці рекомендації Комітету міністрів для окремих держав після висновку про невідповідність, ухваленого Європейським комітетом з соціальних прав, рідкісні.

а) Зобов'язання щодо звітування Держав-сторін, які не ухвалили процедуру колективних скарг

Відповідно до згаданого вище Рішення Комітету міністрів Ради Європи, Держави-сторони, які не ухвалили процедуру колективного подання скарг, подають щорічний звіт, де вказують, як впроваджують Хартію в законодавстві та на практиці. Кожний звіт стосується вибірки прийнятих положень Хартії, які поділені на чотири тематичні групи.

б) Зобов'язання щодо звітування з боку Держав-сторін, які ухвалили процедуру колективних скарг

У квітні 2014 року Комітет міністрів ухвалив подальші зміни до системи моніторингу виконання Хартії (див. CM(2014)26). Найважливішою метою змін було спростити систему звітності для Держав-учасниць, які затвердили процедуру колективних скарг.

Таким чином, з жовтня 2014 року відповідні Держави-сторони мають подавати національний звіт лише кожних два роки.

15 держав, які ухвалили процедуру колективного подання скарг, поділені на дві групи.

Групи утворені через розподіл держав відповідно до кількості зареєстрованих проти них скарг (від найвищої до найменшої) таким чином:

- Група А складається з восьми держав: Франція, Греція, Португалія, Італія, Бельгія, Болгарія, Ірландія, Фінляндія.
- Група Б складається із семи держав: Нідерланди, Швеція, Хорватія, Норвегія, Словенія, Кіпр, Чехія.

Система функціонує таким чином:

У грудні 2020 року держави, що належать до групи А повинні подати спрощений звіт. Інші держави зобов'язані подати стандартний звіт щодо положень тематичної групи 2: *Здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист*.

У жовтні 2021 року держави, що належать до групи Б повинні подати спрощений звіт. Інші держави повинні подати стандартний звіт щодо положень тематичної групи 3: *Трудові права*.

Держави-сторони, які готують спрощений звіт, зобов'язані вказати, яких подальших заходів було вжито у відповідь на рішення Європейського комітету з соціальних прав у зв'язку з колективними скаргами, і відповісти на всі поставлені запитання у випадках невідповідності через відсутність інформації про відповідні положення щодо тематичної групи, яка розглядається.

Якщо нові Держави-сторони ухвалюють процедуру колективних скарг, їм буде призначено спершу групу Б, потім групу А, далі знову групу Б і так далі. Ця система звітування набуде чинності для нових Держав-сторін через один рік після затвердження процедури колективних скарг.

Складання національних звітів

Щороку Європейський комітет соціальних прав надсилає Державам-сторонам листи, запрошуючи їх подати свої звіти, у яких мають бути відповіді на його запитання, з посиланням на Форму для звітів, де це доречно.

Форма

26 березня 2008 року Комітет міністрів ухвалив форми для звітів, які подаються щодо Європейської соціальної хартії (переглянутої), а також Хартії від 1961 року й Додаткового протоколу від 1988 року.

Форми можна переглянути за посиланнями:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCT-MContent?documentId=09000016804922f8> (1996 Charter)

та

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCT-MContent?documentId=09000016804922f6> (1968 Charter).

Форма призначена скерувати держави під час підготовки звітів.

Відповідно до Форми, національні звіти повинні містити для кожного ухваленого положення Хартії інформацію щодо заходів, ужитих для гарантування її застосування. Зокрема зазначається таке:

- законодавча база – усі закони чи нормативні акти, колективні угоди чи інші положення, що сприяють такому застосуванню, а також, де це доречно, відповідна національна судова практика – рішення судів та інших судових органів;
- ужиті заходи (адміністративні заходи, програми, плани дій, проекти тощо) для реалізації законодавчої бази;
- усі відповідні цифри та статистика й інші відомості, що дають змогу оцінити рівень впровадження цих положень.

Щоб роз'яснити питання, які охоплює певне положення Хартії, враховуються (де це доцільно) показники на основі тлумачення відповідної статті Європейським комітетом, підсумовані в Дайджесті судової практики.

Остання версія Дайджеста доступна за посиланням:

<https://rm.coe.int/digest-2018-parts-i-ii-iii-iv-en/1680939f80>.

При зверненні до тлумачень Європейського комітету з соціальних прав, враховуються (де це доречно) рішення Урядового комітету, що засновуються на соціальній, економічній та іншій загальній політиці.

Відповіді від урядів повинні містити (де це доречно) інформацію про те:

- чи вони посилаються лише на ситуацію, що стосується своїх громадян, чи також включають громадян інших Держав-сторін;
- чи дані стосуються всієї території країни;
- чи відомості стосуються всіх категорій осіб, охоплених положенням.

Перший національний звіт після набуття чинності Хартією має містити детальну інформацію про всі відповідні аспекти положення, а в подальших звітах достатньо оновлювати інформацію про законодавство та практику його впровадження, описані в попередніх звітах. Той самий принцип застосовується до кожного положення Хартії, яке буде прийнято пізніше.

Інформація, яку вимагає Європейський комітет з соціальних прав

До 2019 року Європейський комітет з соціальних прав ставив два види запитань:

- так звані **«загальні» запитання**, які стосуються всіх держав і містяться в Загальному вступі до томів висновків, що публікуються щороку. Тому важливо, щоб укладачі звітів під час роботи над певним положенням посилалися на останній том висновків, де розглянуто це положення;
- **спеціальні запитання**, які стосуються певної держави та містяться в розділі тому Висновків щодо відповідної держави. У самому тексті висновку, а зокрема в його останній частині, пояснено причини того, чому Європейський комітет з соціальних прав вважає ситуацію невідповідною.

У 2019 та 2020 роках Європейський комітет з соціальних прав запросив держави відповісти на **адресні запитання** згідно з відповідними положеннями, посилаючись, де це можливо, на Форму для звітів. Комітет не ставив запитання щодо всіх положень. Запитання відрізняються з року в рік.

Мета такого підходу – зосередити моніторинг на найважливіших питаннях і зменшити робоче навантаження держав, обмеживши звіт наданням відповідей на вибрані та конкретні запитання без шкоди для відповідей на ті запитання, що залишилися без відповіді ще з попередніх циклів звітування.

Цей крок бере початок із роботи, яку виконує Керівний комітет з питань прав людини (CDDH), щоб виявити добру практику для покращення здійснення соціальних прав у Європі, а також пропозиції Європейського комітету з соціальних прав для того, щоб процедура звітування щодо Європейської соціальної хартії була більш ефективна й цілеспрямована.

Варто зазначити, що CDDH вважає, що цю процедуру потрібно спростити, вона має

стати більш цілеспрямованою й зосереджуватися на темах стратегічної важливості для реалізації та захисту соціальних прав.

Звіт CDDH, ухвалений 18–21 червня 2019 року, можна переглянути на сторінці:
<https://rm.coe.int/improving-the-protection-of-social-rights-in-europe-volume-ii-en/168097adf3>.

Зміна процедури звітування – це частина зусиль Європейського комітету соціальних прав, спрямованих забезпечити повну повагу до ухвалених Державами-сторонами положень Європейської соціальної хартії; це відповідь на Рішення Комітету міністрів Ради Європи щодо системи звітування щодо впровадження Хартії:

- Рішення від 2 травня 2006 року, ухвалене на 963-му засіданні Заступників міністрів (пункт 4.2);
- Рішення від 26 березня 2008 року, ухвалене на 1022-му засіданні Заступників міністрів (пункт 4.2);
- Рішення від 2 квітня 2014 року, ухвалене на 1196-му засіданні Заступників міністрів (пункт 4.7).

Ці рішення можна переглянути на вебсайті Комітету міністрів Ради Європи:
<https://www.coe.int/en/web/cm/adopted-texts>.

Зміст звіту

Ухвалюючи рішення щодо характеру й обсягу інформації, яку потрібно включити у звіт, національні органи влади повинні враховувати практику Європейського комітету з соціальних прав, наведену в попередніх висновках і рішеннях Комітету. Вони можуть посилатися на різні публікації щодо практики, зокрема на згаданий вище Дайджест.

Важливо, щоб ця інформація була представлена точно й чітко відповідала сфері застосування кожного положення, що розглядається.

У звіті має бути перелічене нижче.

1) Чинні документи, що впроваджують відповідне положення Хартії

У першому звіті необхідно детально описати законодавчу базу. У подальших звітах достатньо вказати зміни, що відбулися. Дуже корисно пояснювати причини, що призвели до змін у правовій системі, і цілі реформи, згадуючи, наприклад, роботу уряду чи парламенту.

Європейський комітет з соціальних прав зазначив у зв'язку з цим, що недостатньо надати списки національного законодавства, пов'язаного з відповідними положеннями Хартії. Усі посилання на законодавство мають супроводжуватися належними поясненнями того, як таке законодавство гарантує застосування Хартії.

2) Умови впровадження цих документів на всій території держави

Можна згадати труднощі, а також впроваджені стратегії, отримані результати тощо. У звіті має бути пояснено здійснену політику під час відповідного періоду, указано, чому в ній відбулися зміни, які були їх цілі й результати.

Варто нагадати, що певні положення Хартії потрібно впровадити відразу після ратифікації, як-от положення про свободу створення організацій (стаття 5 Хартії). Натомість інші положення передбачають створення планів дій з оцінкою потреб, пріоритетів, крайніх термінів, змін, оскільки їх реалізація особливо складна та/або дорога. Усі ці елементи, які показують, як національні органи влади поступово впроваджують відповідне право, потрібно включати в кожен звіт за кожний період. Однак Європейський комітет з соціальних прав точно зазначив, які методи поступового впровадження можуть відповідати Хартії.

У зв'язку з цим під час складання звіту потрібно консультуватися зі згаданим вище Дайджестом практики Європейського комітету з соціальних прав.

3) Моніторинг впровадження законів і політики

У звіті має бути зазначено, як органи влади гарантують, що закони та політика ефективно виконуються. Можна згадати внутрішні звіти установ, що відповідають за такий моніторинг. Для прикладу, у зв'язку з положеннями Хартії щодо трудових прав – це звіти інспекцій з праці.

Європейський комітет з соціальних прав підкреслює, що якість певних звітів досі неналежа й не дозволяє Комітету оцінити ситуацію, змушуючи його відтерміновувати свій висновок. Надана інформація не завжди актуальна, недостатньо чітка та/або невичерпна чи неповна.

Тому важливо, щоб звіт містив точні й детальні відповіді на запитання, поставлені Комітетом (як ті, що включені в опитувальник, так і ті, що доступні у висновках за попередній цикл щодо тієї самої групи положень).

4) Статистична інформація

Європейський комітет з соціальних прав вже неодноразово зазначав Державам-сторонам, що вони повинні оцінювати практичні ситуації за допомогою показників.

Тому звіти повинні містити цифри, якщо цього вимагає Комітет.

У звітах мають бути цифри, які показують, що уряд точно знає, що в ситуації можна застосувати ефективну політику. Якщо немає офіційної статистики, уряди можуть доповнити дані чи підрахунки на основі спеціальних досліджень і опитувань або скористатися дійсними даними з інших джерел. Ці звіти можуть стосуватися наявної інформації, зібраної національними чи міжнародними органами.

Європейський комітет з соціальних прав систематично вивчає цифри, яку публікують Євростат, Організація економічного співробітництва та розвитку та ЄС. Утім вони стосуються не всіх Держав-сторін, і в такому разі важливо, щоб такі цифри з національних джерел були включені у звіт.

5) Відповідь на заяву Європейського комітету з соціальних прав щодо інформації в національних звітах та відомостей, наданих Урядовим комітетом

Європейський комітет з соціальних прав звертає увагу Держав-сторін на обов'язок систематично включати в національні звіти відповіді на запити Комітету стосовно інформації. Крім того, Комітет пропонує Державам-сторонам завжди включати у звіт усю важливу інформацію, раніше надану Урядовому комітету в письмовій чи усній формі або принаймні посилатися на таку інформацію й зазначати будь-який розвиток або зміни, які трапилися в період із моменту надання інформації Урядовому комітету.

Звіт, який потрібно подати у 2020 році

а) Стосовно Держав-сторін, які не ще ухвалили процедуру колективних скарг, і таких держав, які затвердили цю процедуру: Нідерланди, Швеція, Хорватія, Норвегія, Словенія, Кіпр і Чехія

Європейський комітет з соціальних прав надіслав опитувальник щодо впровадження прийнятих положень, які належать до тематичної групи, яку розглядатимуть у наступному циклі, зокрема положень тематичної групи 2 – «Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист»:

Стаття 3 – Право на безпечні та здорові умови праці

- §1 Норми безпеки й охорони праці
- §2 Застосування норм безпеки й охорони праці
- §3 Консультування з організаціями роботодавців і працівників щодо питань безпеки й охорони праці
- §4 Служби охорони праці

Стаття 11 – Право на охорону здоров'я

- §1 Усунення причин слабкого здоров'я
- §2 Консультативно-просвітницькі служби
- §3 Запобігання хворобам і нещасним випадкам

Стаття 12 – Право на соціальне забезпечення

- §1 Наявність системи соціального забезпечення
- §2 Підтримання системи соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який необхідний для ратифікації Конвенції МОП про мінімальні норми соціального забезпечення №102
- §2 Підтримання системи соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який дорівнює рівню, необхідному для ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення (для Переглянутої Хартії)
- §3 Піднесення системи соціального забезпечення на вищий рівень
- §4 Соціальне забезпечення для осіб, що переїжджають між державами

Стаття 13 – Право на соціальну та медичну допомогу

- §1 Належна допомога кожній малозабезпеченій особі
- §2 Недискримінація під час здійснення соціальних і політичних прав

- §3 Запобігання, подолання чи полегшення нужденного становища
- §4 Конкретна екстрена допомога для нерезидентів

Стаття 14 – Право на користування послугами соціальних служб

- §1 Сприяння функціонуванню чи створення соціальних служб
- §2 Участь громадськості у створенні та функціонуванні соціальних служб

Стаття 23 (або стаття 4 Додаткового протоколу) – Право осіб літнього віку на соціальний захист

Стаття 30 – Право на захист від бідності та соціального відчуження

Запитання, поставлені Європейським комітетом з соціальних прав згаданим вище державам, перелічено в Додатку I.

Важливо відповісти на кожне запитання, чітко навівши ситуацію в законі та на практиці та прогрес у ній із моменту останнього звіту. Дійсно, відповідності Європейській соціальній хартії не можна досягнути завдяки простому існуванню закону чи законодавчої бази; необхідно, щоб такий закон чи законодавча база ефективно реалізовувалися на практиці по всій території відповідної держави, і таке впровадження мають моніторити належні установи. У звіті потрібно відобразити це.

Період, про який іде мова, – 2016–2019 роки.

Державам-сторонам Європейської соціальної хартії (переглянутої) не було поставлено жодних запитань у зв'язку зі статтями 3.4, 12.1 і 12.4, 13.2, 13.3, 13.4; а Державам-сторонам Хартії від 1961 року – щодо статей 3.3., 12.1, 12.4, 13.2–13.4. Тому держави повинні просто надати інформацію щодо цих статей лише у випадку висновку про невідповідність чи відтермінування в попередньому циклі.

■ б) Що стосується Держав-сторін, які зобов'язані процедурою колективного подання скарг: Франція, Греція, Португалія, Італія, Бельгія, Болгарія, Ірландія та Фінляндія

Наступний звіт є частиною спрощеної процедури звітування.

Звіт повинен містити інформацію про контроль над виконанням рішень Європейського комітету з соціальних прав відповідно до процедури колективних скарг, зокрема щодо того, чи було виконано ці рішення та як це було зроблено, а якщо ні – стосовно перешкод, які завадили виконанню.

Список відповідних рішень щодо скарг, які потрібно включити у звіт, було підготовано для кожної держави й надіслано урядам окремо.

Практична інформація

Термін

Звіт потрібно подавати в Раду Європи до 31 жовтня кожного року.

У 2020 році через затримки, спричинені пандемією COVID-19, термін для подання звітів було винятково продовжено до 31 грудня 2020 року (замість кінця жовтня 2020 року) за погодження Європейського комітету з соціальних прав.

Мови

Звіт потрібно подавати англійською або французькою мовою. Важливо, щоб переклад був високої якості й не спотворював зміст звіту мовою, якою він був написаний.

Доброю практикою було б публікувати звіт вихідною мовою на офіційному вебсайті відповідної держави. Рада Європи хоче встановити зв'язки між сайтом Європейської соціальної хартії, де будуть публікуватися звіти офіційною мовою Організації, і сайтами, де ці звіти опубліковано вихідною мовою.

Консультації із соціальними партнерами

Європейська соціальна хартія зобов'язує Держав-сторін консультуватися з національними соціальними партнерами щодо звіту. Залежно від держави, практичні умови таких консультувань можуть бути різними: деякі держави залучають до підготовки звіту соціальних партнерів, інші консультуються з ними вже після складання звіту й можуть враховувати їхні пропозиції, змінивши звіт до його подання Раді Європи. У деяких країнах звіт оприлюднюють соціальним партнерам після надсилання Раді Європи. Після цього вони можуть надіслати свої коментарі безпосередньо Організації.

Незалежно від вибраної процедури, консультування з профспілками роботодавців і працівників – це звернення до питання здійснення прав, гарантованих Європейською соціальною хартією, зокрема статей 5 і 6.

Консультавання з громадянським суспільством

Генеральний секретаріат Ради Європи відповідає за поширення звітів держав серед неурядових організацій, які мають статус учасників Ради Європи. На практиці таке поширення гарантується через публікацію кожного звіту на вебсайті Європейської соціальної хартії відразу після його реєстрації.

Співробітництво між відповідними національними органами влади

Оскільки Європейська соціальна хартія охоплює широкий спектр питань у сфері соціальних прав, до її впровадження можуть бути залучені кілька міністерств, як-от: міністерства освіти, охорони здоров'я, соціальних справ, праці чи навіть міністерства внутрішніх справ і юстиції. Це залежить від адміністративної структури та наділення повноваженнями різних органів державної влади.

Адміністративна структура кожної держави має свої особливості, а тому кожна держава повинна знайти власний шлях для налагодження контактів і організації збирання даних із метою складання звіту в межах системи моніторингу виконання Хартії. Досвід однієї держави не можна легко застосувати в контексті іншої держави.

У будь-якому разі, щоб звіт відповідав вимогам Європейського комітету з соціальних прав, важливо, щоб держави гарантували співробітництво й обмін інформацією між відповідними суб'єктами.

Кожна держава сама вирішує, який орган влади відповідає за координування співробітництвом між залученими національними суб'єктами й передавання звіту Раді Європи.

Процедура подання звітів

Звіт потрібно надіслати в електронній формі на адресу DGI-ESC-Reporting-System@coe.int.

Контактна особа

У разі неправильного розуміння чи сумнівів Секретаріат Європейської соціальної хартії готовий пояснити Державам-сторонам обґрунтування й очікування Європейського комітету з соціальних прав (social.Charter@coe.int).

Незалежні (альтернативні) звіти

Незалежні (чи альтернативні) звіти – це спосіб, у який уповноважені організації доповнюють та/або подають альтернативну інформацію до звітів, поданих урядами у межах системи моніторингу виконання Європейської соціальної хартії. Після подання звіт публікується на вебсайті Європейської соціальної хартії, і Європейський комітет з соціальних прав вивчає його разом зі звітом від уряду. Європейський комітет з соціальних прав на власний розсуд вирішує, чи враховувати надані коментарі.

Інформація нижче стосується виключно процедури звітування.

Хто може подавати додаткову інформацію?

Подання додаткової інформації регулюється п. 1 статті 23 і п. 2 статті 27 Хартії від 1961 року, зміненої Туринським протоколом від 1991 року.

Держави-сторони повинні подавати копії своїх звітів про прийняті та неприйняті положення Європейської соціальної хартії певним національним організаціям, які мають право паралельно з національними звітами подавати свої коментарі й інформацію, яку вважають важливою, Європейському комітету з соціальних прав.

Ці організації заохочуються вивчити національний звіт і подати свої коментарі Європейському комітету з соціальних прав.

Зокрема, це стосується таких організацій:

- для працівників – національних організацій, які є членами Європейської конфедерації профспілок (ETUC);
- для роботодавців – національних організацій, які є членами організації Business Europe і Міжнародної організації роботодавців;
- для громадянського суспільства – міжнародних неурядових організацій, що співпрацюють із Радою Європи, національних організацій, які є членами міжнародних неурядових організацій, що співпрацюють із Радою Європи, а також інших організацій (відповідно до Правила 21A.1 Правил Європейського комітету з соціальних прав).

Причини для подання незалежного (альтернативного звіту)

- Надсилання звіту дає змогу НУО й іншим уповноваженим організаціям представити Європейському комітету з прав людини альтернативну версію фактів і оцінок на додаток до тієї, що подана урядом.
- Це добра можливість переглянути й проаналізувати ситуацію в країні за останні чотири роки.
- Публікація звіту дає змогу авторам озвучити своє занепокоєння на міжнародному майданчику.
- Цей звіт може мати вплив на висновки Європейського комітету з соціальних прав і сприяти кращому захисту соціальних прав у країні.

Зміст незалежного (альтернативного) звіту

Звіт може містити додаткову чи альтернативну інформацію щодо всіх питань, порушених у національному звіті, або містити коментарі щодо певного питання.

Звіт може містити інформацію, яка відсутня у звіті уряду.

У всіх випадках звіт має надавати інформацію, що стосується положень, які відповідного року розглядає Європейський комітет з соціальних прав.

Мови

Звіт потрібно подавати англійською або французькою мовою. Важливо, щоб переклад був високої якості, не змінював зміст звіту, а відтак надавав надійну інформацію для Європейського комітету з соціальних прав.

Термін

Коментарі щодо національних звітів потрібно подавати в Секретаріат Європейської соціальної хартії до 30 квітня року, у якому Європейський комітет з соціальних прав розглядає відповідний національний звіт. Цей термін було встановлено для того, щоб держави мали час відповісти на коментарі, якщо вони цього захочуть.

У 2020 році через затримки, спричинені пандемією COVID-19, Європейський комітет з соціальних прав продовжив термін подання коментарів до національних звітів від профспілок, організацій роботодавців і неурядових організацій до 30 червня 2021 року (замість 30 квітня).

Процедура подання коментарів

Незалежні/альтернативні звіти потрібно надіслати в електронній формі на адресу DGI-ESC-Reporting-System@coe.int.

Відповідно до Правила 21A.2 Правил Європейського комітету з соціальних прав, спостереження, які було зафіксовано та подано Комітету, потрібно передати відповідному уряду, який матиме шість тижнів, щоб надіслати відповідь (якщо вважатиме за потрібне).

Додаток I

Запитання державам щодо тематичної групи 2 «Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист» Європейської соціальної хартії (переглянутої)

Висновки 2021 року

Європейський комітет з соціальних прав хоче насамперед роз'яснити, що ці запитання та Висновки, не мають на меті стати основою повноцінного оцінювання зусиль, докладених державою для подолання епідемії COVID-19. Однак за поточних обставин виправдано й неминуче враховувати COVID-19 хоча б тому, що реакція на кризу визначена вжитими й реалізованими заходами під час відповідного періоду. Усвідомлюючи, що заходи реагування було вжито після періоду, що згадується, Комітет запрошує держав надати інформацію про (попередні) досягнуті результати, наскільки це можливо та як зазначено в списку запитань нижче.

Комітету відомо про виняткові обставини, які стали наслідком пандемії та кризи у зв'язку з COVID-19. Національні адміністрації зіткнулися зі значними вимогами та дуже складним вибором і рішеннями, а суспільство в цілому опинилося в ситуації величезної напруги. COVID-19 спричинив багато страждань із багатьох різних причин.

Права людини, зокрема соціальні права, передбачають захист найважливіших цінностей нашого суспільства, у тому числі в цей винятково складний час. Як зазначено в першому положенні Статуту Ради Європи, мета Організації – досягнути більшої єдності між його членами для захисту й реалізації ідеалів та принципів, які є їхнім спільним спадком, а також сприяти їх економічному та соціальному прогресу. Потреба в досягненні цієї мети не зникає, а навпаки посилюється в такі періоди кризи.

Тематична група положень Європейської соціальної хартії, щодо якої Держави-сторони повинні подати звіт для Висновків 2021 року – охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист. Період, який оцінюється (2016– 2019 роки), був дуже важливим для формування заходів реагування під час кризи COVID-19. У зв'язку з цим Комітет також хоче привернути увагу до своєї нещодавньої заяви про тлумачення права на охорону здоров'я від 21 квітня 2020 року.

Відповідні положення також повинні надихнути на довгострокові рішення, щойно буде пройдено найгірший період пандемії. Комітет очікує, що пандемія COVID-19 залишатиметься постійною темою в процедурі звітування впродовж наступних років, коли він розглядатиме інші тематичні групи положень про трудові права, права дітей, сімей (і жінок) і мігрантів.

Комітет розуміє, що хоча адміністрації та персонал можна розширити, відповіді на запитання, пов'язані з COVID-19, можуть бути готові за кілька місяців. Комітет спробував сформулювати запитання конкретно, надавши після них пояснення, однак вітатиме більш розгорнуті відповіді, які дозволять повністю зрозуміти заходи реагування на кризу COVID-19, в основі яких права людини та соціальні права, у світлі заходів, доступних у період, який розглядається (з 2016 по 2019 рік).

Продовжуючи цілеспрямований і стратегічний підхід, започаткований у 2019 році (для Висновків 2020 року), Висновки 2021 року зосереджуватимуться на викладених нижче запитаннях. У зв'язку з цим Комітет нагадує рішення, ухвалене Комітетом міністрів 11 грудня 2019 року, згідно з яким він «з цікавістю зауважив заходи, ужиті ЄКСП, для спрощення процедури звітування щодо Європейської соціальної хартії, зосереджуючись на запитаннях стосовно проблем у межах вибраних положень, і запросив ЄКСП і Урядовий комітет до пошуку подальших шляхів впорядкування процедури, зокрема доцільності перегляду поточної системи тематичних звітів». Стратегічний і цілеспрямований підхід також передбачає, що Комітет не вимагає додаткової інформації щодо певних положень Хартії (для прикладу, п. 1 статті 12 і п. 4 статті 12), окрім випадків, коли в попередньому висновку було виявлено невідповідність чи коли його було відтерміновано через відсутність інформації.

Щодо труднощів, спричинених поточною кризою, Комітет винятково пропонує продовжити термін подання звітів держав до 31 грудня 2020 року (а не 30 жовтня, як було зазвичай).

СТАТТЯ 3 – УСІ ПРАЦІВНИКИ МАЮТЬ ПРАВО НА БЕЗПЕЧНІ ТА ЗДОРОВІ УМОВИ ПРАЦІ

Право кожного працівника на безпечне та здорове робоче середовище є широко визнаним принципом, що впливає безпосередньо з права на особисту недоторканість. Воно тісно пов'язане з різними правами, які захищає Хартія та Європейська конвенція з прав людини. У міру розвитку середовища, з'являються також нові загрози для здоров'я та безпеки працівників. З'являються нові й відносно нові, а також знехтувані чинники, які можуть вплинути на здоров'я в короткостроковій, середньостроковій чи довгостроковій перспективі. Звичайно, право на безпечне та здорове робоче середовище стосується всіх працівників державного й приватного секторів, а також самозайнятих осіб.

Певні професії мають передбачуваний або прийнятний рівень ризику (наприклад, служби доставки велосипедом, зокрема пов'язані з платформною економікою; особи, які працюють у галузі розваг, пов'язаних із контактними видами спорту; певні професії, що передбачають певні форми взаємодії з клієнтами та, як очікується, вживають потенційно шкідливі речовини, як-от алкоголь чи інші психоактивні речовини, тощо). Інші умови праці також містять загрози, наприклад, коли вони вимагають постійної зосередженості (як-от оператори певних видів машин, автомобілів чи навіть комп'ютерів) або від працівників очікується висока якість роботи чи підвищена результативність і продуктивність, які іноді пов'язані з або сприяють застосуванню медичних препаратів не за показами чи стимуляторів, придбаних на незаконних ринках (наприклад, нові форми високоприбуткової торгівлі, галузь спортивно-видовищних розваг тощо).

Крім того, на роботі бувають постійний чи періодичний стрес або навіть травматичні ситуації (для прикладу, у військовій галузі, правоохоронних органах, медичній системі), які іноді можуть бути пов'язані зі зростаючими вимогами галузі чи неналежною реакцією роботодавця на проблемні ситуації (як-от у зв'язку з домаганнями чи поганим управлінням). Повсюдний нагляд і моніторинг за допомогою цифрових технологій також може впливати на здоров'я працівників, як і очікування щодо реакції чи майже постійної доступності.

Підхід з урахуванням прав людини та позитивних зобов'язань вимагає постійної уваги, плекання й збереження культури запобігання у сферах охорони здоров'я та безпеки на противагу підходам, що засновуються виключно на виправленні та компенсації. Ухвалену політику та стратегії потрібно регулярно оцінювати й переглядати, особливо у світлі мінливих ризиків.

Контакт персоналу першої лінії з вірусом SARS-CoV-2 і ризик розвитку хвороби COVID-19 поставили в центр уваги питання безпечних і здорових умов праці. Проблеми можуть виникати як із погляду інфікування через об'єктивні умови праці (середовище з високим ризиком, тісний контакт із дуже заразними пацієнтами, відділення невідкладної допомоги або реанімації), матеріальні й інші навколишні умови такої роботи, так і з погляду засобів захисту, якими забезпечують фахівців першої лінії, вказівок, підготовки, а також кількості й достатності захисних матеріалів. Під час кризи, як-от та, що виникла внаслідок пандемії COVID-19, значний ступінь непередбачуваності не виключає готовності й очікування не лише стосовно населення в цілому (за статтею 11 Хартії), але й працівників (за статтею 3 Хартії). Окрім загальної готовності, потрібно забезпечити належне управління, яке дозволить швидко відреагувати й ухвалити правильне рішення в час кризи, використовуючи для цього найкращу доступну інформацію й наукові дані.

Стаття 3 – Право на безпечні та здорові умови праці

З метою забезпечення ефективного здійснення права на безпечні та здорові умови праці Сторони зобов'язуються, консультуючись з організаціями роботодавців і працівників:

1. Розробити, здійснювати і періодично переглядати послідовну національну політику в галузі охорони праці, виробничої гігієни і виробничого середовища. Головною метою цієї політики є поліпшення охорони праці і виробничої гігієни, а також запобігання нещасним випадкам та травматизму, що виникають внаслідок виробничої діяльності, пов'язані з нею або мають місце у процесі її здійснення, зокрема шляхом мінімізації причин виникнення ризиків, властивих виробничому середовищу.

- а) Наведіть інформацію щодо процедур формування політики й практичні заходи, вжиті для виявлення нових надзвичайних ситуацій, які становлять виклики для права на безпечні та здорові умови праці; також надайте відомості про результати таких процедур і заплановані майбутні зміни.
- б) Звертаючи особливу увагу на COVID-19, надайте конкретну інформацію про захист працівників першої лінії (медичних працівників, зокрема бригад швидкої медичної допомоги й допоміжного персоналу); працівників поліції та військовослужбовців, які залучені до заходів допомоги й примусового виконання; персоналу соціальних служб,

наприклад того, що працює з людьми літнього віку та дітьми; персоналу в'язниць та інших установ тримання під вартою; похоронних служб; та інших працівників, що працюють у життєво важливих сферах, зокрема в галузі транспортних перевезень і торгівлі, тощо). Така інформація повинна містити відомості про вказівки та підготовку, а також про кількість і достатність захисних засобів, які видають працівникам у різних ситуаціях. Надайте аналітичну інформацію про ефективність заходів захисту та статистичних даних про наслідки для здоров'я.

- в) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

■ 2. Прийняти правила з техніки безпеки та гігієни праці.

- а) Надайте детальну інформацію про регуляторні заходи, ухвалені для покращення охорони праці та безпеки у зв'язку з відомими чи новими ситуаціями (зокрема, щодо стресу й домагань на роботі; вживання психоактивних речовин у зв'язку з роботою та відповідальністю роботодавця; суворого обмеження й регулювання електронного моніторингу працівників; обов'язкового цифрового відключення від робочого середовища в період відпочинку, яке також називають «цифровий детокс»; виробничої гігієни та безпеки в цифровій і платформній економіці тощо), або про регуляторні заходи стосовно нещодавно визнаних форм професійних травм чи хвороб (як-от самоушкодження чи самогубство; вигорання; розлади вживання алкоголю чи інших шкідливих речовин; пост-травматичні стресові розлади (ПТСР); травми й інвалідність у спортивно-видовищній розважальній галузі, зокрема у випадках, коли така травма чи інвалідність можуть проявитися через роки або навіть десятиліття, як-от у ситуаціях, коли складно виявити пошкодження мозку, тощо).
- б) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

■ 3. Забезпечити виконання таких правил шляхом заходів нагляду за дотриманням їхніх вимог.

- а) Надайте статистичні дані про поширеність смертності, травматизму й інвалідності у зв'язку з роботою, зокрема про самогубства чи інші форми самоушкодження, ПТСР, вигорання чи розлади вживання алкоголю чи інших шкідливих речовин, а також про епідеміологічні дослідження, які проводяться для оцінки довгострокового впливу на здоров'я професій із новим високим ризиком (як-от служби доставки велосипедом, особи, які працевлаштовані чи чия робота керується через цифрові платформи; працівники спортивно-видовищної галузі, зокрема в контактних видах спорту; професії, що передбачають певні форми взаємодії з клієнтами й від яких очікують потенційного вживання шкідливих речовин, як-от алкоголю чи інших психоактивних речовин; нові форми торгівлі з високим прибутком і високим рівнем стресу; військові та правоохоронні органи; тощо), а також про жертв домагань на роботі й погане управління.
- б) Надайте оновлену інформацію про організацію інспекції з питань праці й тенденції щодо ресурсів які виділяють таким інспекційним службам, зокрема людських ресурсів. Також потрібно надати інформацію про кількість інспекцій виробничої гігієни й безпеки, проведених інспекцією з питань праці, і частку працівників і компаній, яких стосувалися інспекції, а також кількість порушень санітарно-гігієнічних

норм і характер та тип санкцій.

- в) Зазначте, чи інспектори мали право перевіряти всі робочі місця, зокрема житлові приміщення, у всіх секторах економіки. Якщо певні робочі місця було виключено, укажіть, які заходи вжито для гарантування нагляду за санітарно-гігієнічними нормами в таких приміщеннях.
- г) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

4. Сприяти поступовому розвитку призначених для всіх працівників служб виробничої гігієни, головне завдання яких полягає у здійсненні профілактичних і консультативних функцій.

Жодна інформація не потрібна, за винятком випадків, коли в попередньому висновку щодо вашої країни було виявлено невідповідність або відтермінування. Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено, а якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

СТАТТЯ 11 – КОЖНА ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО КОРИСТУВАТИСЯ БУДЬ-ЯКИМИ ЗАХОДАМИ, ЩО ДОЗВОЛЯЮТЬ ЇЙ ДОСЯГТИ НАЙКРАЩОГО СТАНУ ЗДОРОВ'Я, ЯКИЙ Є МОЖЛИВИМ

Право на захист здоров'я за статтею 11 Хартії доповнює статті 2 та 3 Європейської конвенції з прав людини; ці положення міжнародного правозахисного права тісно пов'язані. Здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не просто відсутність хвороби чи нездужання.

Тривалість життя (а також причини смерті, дитячої та материнської смертності) у спільноті, а також нерівність у тривалості життя, яка може спостерігатися для підгрупи в спільноті, – широкий показник здійснення права на охорону здоров'я та застосування компетентними органами заходів, які дають людям змогу отримати найвищий можливий рівень здоров'я. Існує безліч доказів наявності чинників, які сприяють здоров'ю людей чи підривають його.

Добре відомо, що представники певних груп мають гірше здоров'я та коротшу тривалість життя, особливо бідні, бездомні, безробітні чи інші неблагополучні спільноти й етнічні групи. Тривалість життя різниться за країнами та в деяких випадках дуже відмінна навіть в різних частинах однієї країни або міста; звіти показують, що різниця в тривалості життя може становити роки чи навіть десятки років або більше. Тривалість життя тісно пов'язана з низкою проблем зі здоров'ям. Права дітей і освіта також визначають майбутній рівень здоров'я та тривалість життя, так само, як і сімейне середовище (житло, бідність чи соціальне відчуження, домашнє насильство, насильство щодо дітей чи невиконання батьківських обов'язків).

Шкідлива робота чи середовище проживання також мають негативний вплив на здоров'я, як і повітря, вода чи інші форми забруднення навколишнього середовища, зокрема близькість до активних чи виведених з експлуатації (але не ізольованих чи не знезаражених належним чином) промислових об'єктів із забруднювальними чи токсичними викидами чи витокami, у тому числі повільними викидами й вивільненням

у навколишнє середовище. Для прикладу, загальновизнаною істиною є те, що в'язниця шкодить здоров'ю людей (і персоналу, і ув'язненим).

Що стосується системи охорони здоров'я, вона має бути доступною, прийнятною та мати задовільну якість (система ВООЗ 3AQ), а інформована згода – це не лише формальна вимога, але й спосіб забезпечити автономію, самовизначеність, тілесну недоторканість і добробут пацієнта. Підхід до здоров'я, заснований на правах людини, вимагає покладання на науку, що виключає ідеологію й догми. Зокрема, псевдонаука – джерело ризику й майже завжди призводить до відмови в інформованій згоді; гомеопатія може виснажувати державні ресурси чи обманом змушувати людей марно витрачати свої кошти.

Психічне здоров'я – невід'ємна частина права на здоров'я. Перехід від колишніх великомасштабних установ до психічної допомоги на рівні громади, було, а в деяких випадках досі залишається повністю виправданим і бажаним. Утім повідомляється, що часто на це виділяли недостатньо ресурсів або такими ресурсами неналежно управляли. Унаслідок цього деякими особами, які потребували психічної допомоги, було знехтувано, через що вони опинилися на шляху до безробіття й бідності, бездомності та дрібних крадіжок, а зрештою й до в'язниці. Адміністрації в'язниць скаржаться, що такі групи людей, на їхню думку, не мають бути в пенітенціарній системі, а служби охорони здоров'я пенітенціарних установ стверджують, що ці ув'язнені становлять значну частку ув'язнених.

Згідно з цим положенням, Держави-сторони повинні продемонструвати свою здатність впоратися з інфекційними хворобами, як-от створити умови для звітування та сповіщення про хвороби та вживання всіх необхідних надзвичайних заходів на випадок епідемій. Для останнього потрібне належне впровадження заходів, що застосовуються під час кризи COVID-19: заходи обмеження поширення вірусу серед населення (тестування та відстеження, фізична дистанція та самоізоляція, забезпечення медичними масками, дезінфекторами тощо) і заходи для лікування хворих (достатня кількість лікарняних ліжок, зокрема реанімацій і обладнання, а також швидкий вихід на роботу достатньої кількості медичного персоналу із забезпеченням для них здорових і безпечних умов праці (це питання розглянуто за статтею 3 вище)). Без сумніву, ужиті щодо епідемії чи пандемії заходи повинні поважати вимоги законодавства про права людини.

Пандемія не лише поставила величезні вимоги до служб охорони здоров'я, але й у багатьох випадках показала хронічно недостатнє фінансування медичної галузі й нестачу ресурсів для реагування на звичайні, уже не кажучи про надзвичайні потреби. Держави повинні реалізовувати широко доступні програми імунізації. Вони мають підтримувати її високі рівні не лише, щоб зменшити поширеність цих хвороб, але й нейтралізувати резервуар вірусу й відтак досягнути цілей ВООЗ щодо викорінення низки інфекційних захворювань. Потрібно сприяти дослідженню вакцин, належно фінансувати й ефективно координувати цей процес у державному та приватному секторах.

Доступ до медичних послуг має бути гарантовано для усіх без дискримінації. Групи в зоні особливого ризику, як-от люди літнього віку, бездомні чи особи з неналежним житлом, бідні та знедолені, ті, що живуть в установах розміщення, повинні бути ефективно захищені наявними заходами. Це означає, що метою має бути забезпечення

рівності в питаннях здоров'я, як його бачить ВООЗ: відсутність несправедливих відмінностей між групами людей, яких можна було б уникнути чи виправити, незалежно від того, чи ці групи визначені соціально, економічно, демографічно, географічно чи за допомогою інших засобів розшарування населення. В ідеалі, кожен повинен мати справедливу можливість досягнути свого повного потенціалу у сфері здоров'я, ніхто не повинен опинитися в неблагополучному становищі в питаннях досягнення цього потенціалу. У медичній галузі є безліч доказів того, як жінки ставали жертвами упереджень і упередженої науки, що шкодило їхньому здоров'ю та добробуту.

Стаття 11 – Право на охорону здоров'я

З метою забезпечення ефективного здійснення права на охорону здоров'я Сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для того, щоб, серед іншого:

1. Усунути, у міру можливості, причини слабого здоров'я.

- а) Надайте загальні та диференційовані статистичні дані про тривалість життя в країні та серед різних груп населення (міське; сільське; окремі етнічні групи та меншини; бездомні чи безробітні протягом тривалого часу тощо) із зазначенням аномальних ситуацій (наприклад, особливі території в громаді; конкретні професії чи посади; близькість до активних чи виведених з експлуатації промислових чи забруднюючих об'єктів або шахт тощо), а також про поширеність певних хвороб серед відповідних груп (як-от рак) чи інфекційних захворювань, що передаються через кров (наприклад, нові випадки ВІЛ чи гепатиту С серед людей, що мають розлади вживання шкідливих речовин, або які відбувають вирок у в'язниці, тощо).
- б) Також надайте інформацію про служби сексуального та репродуктивного здоров'я для жінок і дівчат (зокрема, доступ до послуг здійснення абортів) і включіть статистичні відомості про раннє (у неповнолітньому або дитячому віці) материнство, а також дитячу й материнську смертність. Також надайте інформацію про політику, покликану наскільки це можливо усунути причини виявлених аномалій (передчасна смерть; інфікування хворобами, що передаються через кров, яких можна було запобігти, тощо).
- в) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

2. Забезпечити діяльність консультативно-просвітницьких служб, які сприяли б поліпшенню здоров'я і підвищенню особистої відповідальності у питаннях здоров'я.

- а) Надайте інформацію щодо просвітництва у сфері здоров'я (зокрема, сексуального та репродуктивного здоров'я) і пов'язані стратегії запобігання (у тому числі через розширення прав і можливостей, яке може служити чинником у коригуванні поведінки, спрямованої на самоушкодження, харчових розладів, вживання алкоголю й наркотиків) у громаді (протягом життя й постійно) і в школах. Також зазначте відомості про обізнаність і освіту у сфері сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, а також гендерно-зумовленого насильства.
- б) Надайте інформацію про заходи гарантування наявності інформованої згоди на

медичні втручання чи лікування, а також конкретні заходи для боротьби з псевдонаукою в питаннях здоров'я.

- в) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

3. Запобігати, у міру можливості, епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням, а також нещасним випадкам.

- а) Опишіть заходи, ужиті для гарантування того, що дослідження вакцин підтримується, належно фінансується й ефективно координується через державних і приватних суб'єктів.
- б) Надайте загальний огляд наявних медичних служб у місяцях позбавлення волі, зокрема у в'язницях (під чією відповідальністю вони працюють/якому міністерству вони звітують, рівень укомплектування штату й інші ресурси, практичні заходи, медичні огляди після поступлення, доступ до фахових послуг, запобігання інфекційним захворюванням, послуги охорони психічного здоров'я, умови догляду в установах на рівні громади (де необхідно) тощо).
- в) Наведіть відомості про доступність і обсяг послуг охорони психічного здоров'я на рівні громади й перехід до нього від колишніх великомасштабних установ. Надайте статистичну інформацію про просвітницькі заходи у зв'язку з оцінюванням психічного здоров'я вразливих груп населення, зокрема тих, які перебувають у ситуації бідності чи соціального відчуження, безробітних (особливо тих, які не працюють протягом тривалого часу). Також надайте відомості про проактивні заходи для гарантування того, що особами, які потребують послуг щодо психічного здоров'я, не нехтують. Також надайте інформацію від медичних служб у пенітенціарних закладах про частку ув'язнених, які мають проблеми з психічним здоров'ям та які, на думку медичних працівників, не мають перебувати в пенітенціарній системі чи могли б уникнути такої ситуації, якби їм були доступні належні послуги з охорони психічного здоров'я в громаді чи спеціалізованих закладах.
- г) Також додайте відомості про смерті, пов'язані з наркотиками, і передавання інфекційних захворювань серед людей, які вживають або колють психоактивні речовини в громаді чи в умовах тримання під вартою. Надайте огляд національної політики, покликаної реагувати на вживання шкідливих речовин і пов'язані розлади (підходи на основі переконання, освіти та зменшення шкоди здоров'ю громадськості, зокрема використання чи доступність зазначених ВООЗ важливих лікарських засобів для лікування опіоїдними агоністами), водночас забезпечуючи дотримання критеріїв ВООЗ щодо «доступності, прийнятності і задовільної якості» (3AQ), при цьому завжди за наявності інформованої згоди, яка з одного боку виключає примусову згоду (як-от у випадку покарання у вигляді згоди на детоксикацію та інше обов'язкове лікування замість позбавлення волі), а з іншого – згоду, що засновується на недостатній, неточній чи оманливій інформації (наприклад, що не ґрунтується на новітніх наукових доказах)
- ґ) Надайте інформацію про заходи, ужиті для запобігання забрудненню повітря, води, чи інших форм забруднення, зокрема близькість до активних чи виведених з експлуатації (але не ізольованих чи не знезаражених належним чином) промислових об'єктів із забруднювальними чи токсичними викидами, витокami, зокрема повільним вивільненням чи викидами в навколишнє середовище, ядерних об'єктів, шахт, а також заходів, ужитих для вирішення проблем зі здоров'ям постраждалого населення. Наведіть дані про заходи, ужиті для інформування громадськості, зокрема учнів і студентів, про загальні та місцеві екологічні проблеми.

- д) У контексті кризи з COVID-19, оцініть достатність заходів, ужитих для обмеження поширення вірусу серед населення (тестування та відстеження, фізична дистанція та самоізоляція, забезпечення медичними масками, дезінфекторами тощо) і заходи для лікування хворих (достатня кількість лікарняних ліжок, зокрема реанімацій і обладнання, а також швидкий вихід на роботу достатньої кількості медичного персоналу із забезпеченням для них здорових і безпечних умов праці (це питання розглянуто за статтею 3 вище)). Укажіть заходи, ужиті чи передбачені внаслідок такого оцінювання.
- е) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

СТАТТЯ 12 – УСІ ПРАЦІВНИКИ ТА ОСОБИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ЇХНЬОМУ УТРИМАННІ, МАЮТЬ ПРАВО НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Щоб задовольнити потреби громади, соціальне забезпечення повинне мати можливість охопити цілу низку мінімальних пільг, а система має отримувати достатнє фінансування для цього. Європейський кодекс соціального забезпечення передбачає, що витрати несуть колективно через страхові внески або податки (або обидва способи) в спосіб, що дозволяє уникнути перешкод для осіб із невеликими коштами для існування та враховує потреби економічної ситуації відповідної країни. У ньому також зазначено, що частина тягаря, який несуть роботодавці, не повинна перевищувати 50 відсотків загальних фінансових ресурсів, які виділяють на захист їх та їхніх родичів.

Згідно зі статтею 12 Хартії, система соціального забезпечення має бути принаймні на тому рівні, який вимагається Європейським кодексом соціального забезпечення.

Хоча питання стабільності й економічної ситуації важливі, так само вагомим є питання поступової реалізації принципу людської гідності, який лежить у серці прав людини (зокрема, соціальних прав). Тому фінансова консолідація не є вирішальним чинником, з огляду на те, що доступність і виділення ресурсів потребують визначення в політиці. Згідно з різними джерелами, державні витрати на соціальне забезпечення в Європі становлять у середньому лише трохи понад 20% ВВП (приблизно 28% у Європейському Союзі); з них приблизно 60% витрат в середньому йдуть на готівкові виплати, а 40% – на медичні та соціальні послуги.

Стаття 12 – Право на соціальне забезпечення

З метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальне забезпечення Сторони зобов'язуються:

1. Започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування.

Жодна інформація не потрібна, за винятком випадків, коли в попередньому висновку щодо вашої країни було виявлено невідповідність або відтермінування. Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено, а якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

2. Підтримувати систему соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який дорівнює рівню, необхідному для ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення.

3. Докладати зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень.

- а) Наведіть інформацію про охоплення соціальними послугами та їх умови для працевлаштованих осіб або тих, чиєю роботою керують на цифрових платформах (наприклад, служби доставки велосипедом).
- б) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.
- в) Додайте інформацію про будь-який вплив кризи з COVID-19 на охоплення соціальними послугами чи будь-які конкретні заходи, ужиті для компенсації чи пом'якшення можливого негативного впливу.

4. Вживати заходів шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб і відповідно до умов, визначених у таких угодах, для забезпечення:

- а) рівності між їхніми громадянами та громадянами інших Сторін у тому, що стосується прав на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від пересування захищених осіб по територіях держав Сторін;
- б) надання, збереження та поновлення прав на соціальне забезпечення такими засобами, як сумарний залік періодів страхування або роботи, що були здійснені за законодавством кожної зі Сторін.

Жодна інформація не потрібна, за винятком випадків, коли в попередньому висновку щодо вашої країни було виявлено невідповідність або відтермінування. Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено, а якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

СТАТТЯ 13 – КОЖНА МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНА ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО НА СОЦІАЛЬНУ ТА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

Держава виконає свої зобов'язання за статтею 13 Хартії, лише якщо чи коли вона забезпечить ефективне здійснення права на соціальну та медичну допомогу для всіх, хто не має достатньо ресурсів й не може забезпечити себе такими ресурсами самостійно або через інші джерела, зокрема з виплат у межах системи соціального забезпечення.

Оскільки це право стосується осіб у ситуації значної нужденності й підвищеної вразливості, Держави-сторони повинні гарантувати, що для здійснення цього права немає необґрунтованих чи нездоланих перешкод. Як зазначив Комітет у рішенні в справі «Європейський центр із прав ромів (ERRC) проти Португалії» (European Roma Rights Centre (ERRC) v Portugal), скарга № 151/2017, рішення по суті від 5 грудня 2018 року, п. 84, хоча людям можуть бути доступні шляхи для здійснення своїх прав, цю

здатність «не можна припускати для тих людей, яких рівень соціального відчуження, минулий досвід і соціальний статус ставить у становище, де вони можуть не мати засобів» для здійснення таких прав. «У таких випадках органи влади зобов'язані підтримувати відповідних осіб, щоб подолати перешкоди й дати їм змогу ефективно скористатися своїми правами. Нездатність Уряду застосувати такий проактивний підхід робить права та засоби правового захисту ілюзорними для відповідних неблагополучних спільнот. Це особливо актуально та важливо, коли мова йде про основні права, зокрема право на охорону здоров'я й умови, за яких це право можна здійснити».

Стаття 13 – Право на соціальну та медичну допомогу

З метою забезпечення ефективного здійснення права на справедливі умови праці Сторони зобов'язуються:

1. Забезпечити, щоб будь-якій малозабезпеченій особі, яка неспроможна отримати достатніх коштів своїми власними зусиллями або з інших джерел, зокрема за рахунок допомоги по соціальному забезпеченню, надавалась належна допомога, а у разі захворювання забезпечувався догляд, якого вимагає стан її здоров'я.

- а) Опишіть реформи загальної законодавчої бази. Укажіть відповідні цифри, статистику й інші актуальні відомості, зокрема: докази того, що рівень соціальної допомоги належний, тобто, що допомога дає людині змогу задовольнити свої базові потреби, а рівень виплат не падає нижче прожиткового мінімуму. Тому потрібно надати інформацію про основні виплати, додаткові виплати й прожитковий мінімум у країні, який встановлюють на рівні 50% від середнього еквівалентного доходу та розраховують на основі значення ризику перетнути межу бідності, яке публікує Євростат.
- б) Укажіть конкретні заходи, ужиті для забезпечення соціальної та медичної допомоги для осіб без ресурсів у контексті пандемії, як-от у ситуації з кризою COVID-19. Також надайте інформацію про ступінь та способи надання соціальної й медичної допомоги людям без посвідки на проживання чи іншого статусу, що дозволяє їм законно проживати на території вашої країни.
- в) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

2. Забезпечити, щоб політичні або соціальні права осіб, які отримують таку допомогу, на цій підставі не обмежувалися.

Жодна інформація не потрібна, за винятком випадків, коли в попередньому висновку щодо вашої країни було виявлено невідповідність або відтермінування. Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено, а якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

3. Передбачити, що кожна людина може отримувати у відповідних державних чи приватних службах такі поради та персональну допомогу, які можуть бути необхідними для запобігання виникненню особистого або сімейного

нужденного становища, для його подолання чи полегшення.

Жодна інформація не потрібна, за винятком випадків, коли в попередньому висновку щодо вашої країни було виявлено невідповідність або відтермінування. Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено, а якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

4. Застосовувати положення пунктів 1, 2 і 3 цієї статті на засадах рівності між своїми громадянами та громадянами інших Сторін, які на законних підставах перебувають на території їхніх держав, відповідно до своїх зобов'язань за Європейською конвенцією про соціальну та медичну допомогу, яка була підписана у Парижі 11 грудня 1953 року.

Жодна інформація не потрібна, за винятком випадків, коли в попередньому висновку щодо вашої країни було виявлено невідповідність або відтермінування. Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено, а якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

СТАТТЯ 14 – КОЖНА ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО КОРИСТУВАТИСЯ ПОСЛУГАМИ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Багато з вступних коментарів до статей 12 і 13 також стосуються права на соціальні послуги (social welfare services). Утім все одно варто наголосити на вимозі щодо універсальності; право на послуги від соціальних служб має потенційно застосовуватися до всього населення, що вирізняє статтю 14 з-поміж «різних інших статей Хартії, які вимагають від Держав-сторін надавати послуги соціальних служб із конкретною вузькою метою».

Положення про соціальні послуги стосується всіх, хто опинився в ситуації залежності, зокрема вразливих груп і осіб, які мають соціальну проблему. Тому соціальні служби повинні бути доступні всім категоріям населення, які можуть імовірно їх потребувати. Комітет визначив такі групи: діти, літні люди, люди з інвалідністю, молоді люди в складних ситуаціях чи конфлікті із законом, меншини (мігранти, роми, біженці тощо), бездомні, особи, що страждають від розладів зловживання шкідливими речовинами, жінки-жертви насильства й особи, що мають проблеми із законом, у тому числі позбавлені волі чи колишні ув'язнені. Утім це невичерпний перелік осіб, які мають право на доступ до соціальних послуг.

Держава має зобов'язання вживати всіх можливих заходів для того, щоб ніхто не залишився без допомоги. Тому вона повинна запровадити відповідні просвітницькі заходи. Для дотримання цього зобов'язання часто потрібні проактивні заходи, що орієнтовані на надання послуг, а компетентні органи повинні брати на себе ініціативу, а не просто реагувати на заяви та запити. Варто нагадати, що основні права відображено в основних зобов'язаннях тих, хто їх узяв на себе.

Стаття 14 – Право на користування соціальними послугами

3 метою забезпечення ефективного здійснення права на користування

соціальними послугами Сторони зобов'язуються:

1. Сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які, завдяки використанню методів соціальної роботи, сприяли б підвищенню добробуту і розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища.

- а) Поясніть, як і наскільки діяльність соціальних служб підтримується у період кризи COVID-19, а також, чи було вжито спеціальних заходів у зв'язку з можливими аналогічними кризами в майбутньому.
- б) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

2. Заохочувати окремих осіб та волонтерські або інші організації до участі у створенні та функціонуванні таких служб.

- а) Надайте інформацію про залучення користувачів до соціальних послуг («спільна робота»), зокрема про те, як таке залучення гарантується та підтримується в законодавстві, у виділеному бюджеті й рішеннях на всіх рівнях, а також у розробці й практичному наданні послуг. Тут під спільною роботою розуміється спільна робота соціальних служб і осіб, які користуються їхніми послугами, на ґрунті основних принципів, як-от рівноправність, розмаїття, доступ та взаємність.
- б) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

СТАТТЯ 23 – ПРАВО ОСІБ ЛІТНЬОГО ВІКУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Стаття гарантує, що особи літнього віку вважаються повноцінними членами суспільства в законодавстві та на практиці, і до них ставляться як до таких. Це дає змогу розглянути інші положення Хартії (наприклад, стаття 11 про право на охорону здоров'я; стаття 12 про право на соціальне забезпечення; стаття 13 про право на соціальну та медичну допомогу; стаття 30 про право на захист від бідності та соціального відчуження; стаття 31 про право на житло). З часом люди літнього віку стають усе більше залежними, а їхня здатність захищати себе та здійснювати свої права, послаблюється, вони стають все більше й більше вразливими. Після кризи 2008 року було багато прикладів, коли доступні ресурси поступово забирали від старших людей і спрямовували на інші стверджувані пріоритети, з мінімальною реакцією на це з боку суспільства й що не менш дивно – з боку тих, на кого найбільше вплинуло скорочення бюджетних видатків і хто став більш залежним і вразливим.

Стаття 23 охоплює низку проблем, починаючи від дискримінації й ухвалення рішень до доступності, участі (у політичному житті, культурі, освіті) і належних пенсій (на основі внесків чи ні, а також інших доступних додаткових грошових пільг). Залишити ситуацію старших людей і дозволити їй поступово погіршуватися, призводячи до їх бідності, замість витягування їх із неї, означало б суперечити положенням Хартії. Забезпечення доступу до прав вимагає надання інформації про такі права, послуги та ресурси. Однак як і у випадку з іншими статтями Хартії, для ефективності потрібен проактивний підхід із боку органів влади, що заснований на просвітництві.

Служби нагляду й інспектування мають бути ключем до гарантування виконання вимог цієї статті.

Стаття 23 – Право осіб літнього віку на соціальний захист

З метою забезпечення ефективного здійснення права осіб літнього віку на соціальний захист Сторони зобов'язуються, самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями, вживати відповідних заходів або заохочувати відповідні заходи, зокрема, для:

■ надання особам літнього віку можливості якомога довше залишатися повноцінними членами суспільства, шляхом:

- ▶ а) забезпечення достатніх ресурсів, які дозволяли б їм жити на задовільному рівні і брати активну участь у суспільному, соціальному і культурному життю;
- ▶ б) забезпечення інформації про послуги і програми, які існують для осіб літнього віку, а також про можливості їхнього використання такими особами;

■ надання особам літнього віку можливості вільно обирати спосіб свого життя і незалежно жити у знайомому для них оточенні так довго, як вони бажають і зможуть, шляхом:

- ▶ а) забезпечення житла, пристосованого до їхніх потреб і стану здоров'я, або шляхом надання належної допомоги для реконструкції їхнього житла;
- ▶ б) забезпечення медичного обслуговування та послуг, яких вимагає їхній стан здоров'я;

■ забезпечення особам старшого віку, які проживають у будинках для літніх людей, гарантій надання належної допомоги із повагою до їхнього особистого життя і гарантій участі у прийнятті рішень, що стосуються умов життя у їхньому будинку для літніх людей.

- ▶ а) Надайте детальні відомості про заходи (правові, практичні й проактивні, зокрема щодо нагляду й інспектування), ужиті, щоб гарантувати, що жодна особа літнього віку не залишилася без доступу до своїх соціальних і економічних прав і можливості користуватися ними.
- ▶ б) Надайте інформацію про конкретні заходи, ужиті для захисту здоров'я та добробуту літніх людей у їхніх домівках та в спеціалізованих закладах у контексті кризи через пандемію, як-от криза у зв'язку з COVID-19.
- ▶ в) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

СТАТТЯ 30 – ПРАВО НА ЗАХИСТ ВІД БІДНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ВІДЧУЖЕННЯ

Життя в ситуації бідності та соціального відчуження порушує гідність людей. Життя під загрозою ризику бідності та соціального відчуження шкодить людині не лише з погляду її гідності, але й призводить до страждань, втрати когнітивних функцій і соціальних навичок. Загроза бідності й фактична бідність та соціальне відчуження також шкодять здійсненню низки інших соціально-економічних (працевлаштування, охорона

здоров'я, освіта, житло тощо), громадянсько-політичних прав (приватне та сімейне життя, створення організацій, вираження думок) і зрештою призводять до повного позбавлення громадянських прав. Захист від бідності та соціального відчуження кожної людини – це не лише питання статистики, а й вимога щодо забезпечення основних прав людини, яка за своєю сферою дії є універсальною, а тому пріоритетною й такою, що вимагає ресурсів.

Основним показником для вимірювання бідності є відносний рівень бідності. Рівень ризику бідності до та після соціальних виплат (пор. дані Євростату) використовується як орієнтовне значення для оцінювання національних ситуацій без обмеження використання інших належних параметрів, які враховують у національних стратегіях або планах подолання бідності (як-от показники, що стосуються боротьби з «фемінізацією» бідності, багатовимірні явища бідності та соціального відчуження, рівень «успадкованої» бідності тощо).

Комітет хоче підкреслити дуже тісний зв'язок між ефективністю права, яке визнає стаття 30 Хартії, і здійсненням прав, що їх визнають інші положення, як-от право на працю (стаття 1), право на охорону здоров'я (стаття 11), соціальне забезпечення (стаття 12), соціальну та медичну допомогу (стаття 13), користування послугами соціальних служб (стаття 14), права осіб з інвалідністю (стаття 15), право сім'ї та дітей і підлітків на соціальний, правовий та економічний захист (статті 16 і 17), право на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі (стаття 20), права осіб літнього віку (стаття 23) чи право на житло (стаття 31), не забуваючи про важливий вплив положення про заборону дискримінації (стаття E), яке також стосується заборони дискримінації на ґрунті бідності.

У всій Європі досі не викорінено крайню бідність (тобто люди, що живуть у злиднях, не маючи достатньо їжі чи навіть страждаючи від недоїдання, в поганих житлових умовах, бездомні чи особи без доступу до притулку й чистої води та засобів гігієни тощо). Крайня бідність впливає не лише на окремих осіб, але на цілі вразливі спільноти. Через своє становище та статус вони іноді не потрапляють в офіційну статистику. Вони належать до тих категорій, які залишаються далеко позаду, щодо яких ООН у своїх Цілях сталого розвитку та Порядку денному на 2030 рік (яких дотримуються всі держави-члени Ради Європи) закликає вжити пріоритетних заходів.

Стаття 30 – Право на захист від бідності та соціального відчуження

З метою забезпечення ефективного здійснення права на захист від бідності та соціального відчуження Сторони зобов'язуються:

■ у межах загального та узгодженого підходу вживати заходів для надання особам, що живуть або можуть опинитися в ситуації соціального відчуження або бідності, а також членам їхніх сімей, ефективного доступу, зокрема, до роботи, житла, професійної підготовки, освіти, культури і соціальної та медичної допомоги;

■ переглядати ці заходи з метою їхнього коригування у разі необхідності.

- а) Надайте детальні відомості про заходи (правові, практичні та проактивні, зокрема щодо нагляду й інспектування), ужиті, щоб гарантувати, що жодна особа не переступить межу бідності, а також наведіть інформацію про вплив таких заходів. Укажіть, скільки людей у вашій країні перебуває під загрозою бідності, скільки в ситуації бідності та скільки в умовах крайньої бідності, зокрема надайте дані щодо дітей.
- б) Надайте інформацію про заходи, ужиті, щоб допомогти особам у ситуації бідності, соціального відчуження та бездомності під час кризи у зв'язку з COVID-19 чи після кризи з метою пом'якшення її наслідків.
- в) Якщо в попередньому висновку було виявлено невідповідність, поясніть, чи було цю проблему усунуто та як це було зроблено. Якщо попередній висновок було відкладено, дайте відповіді на поставлені запитання.

Європейська соціальна хартія, прийнята в 1961 році та переглянута в 1996 році, є аналогом Європейської конвенції з прав людини у сфері економічних і соціальних прав. Вона гарантує широке коло прав людини, пов'язаних із працевлаштуванням, житлом, охороною здоров'я, освітою, соціальним захистом і добробутом.

Жоден інший правовий документ на загальноєвропейському рівні не передбачає такий всеосяжний і повний захист соціальних прав, як Хартія.

Тому Хартію розглядають як Соціальну конституцію Європи, вона є важливим компонентом структури прав людини на континенті.

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона складається із 47 держав-членів, зокрема всіх членів Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписали Європейську конвенцію з прав людини – договір, спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням положень Конвенції в державах-членах Ради Європи.

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

